

Заблоцька Ірина Василівна

аспірант

кафедра технологічної та професійної освіти

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка м. Дрогобич, Україна

zablotska81@ukr.net

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8815-9790>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ

Анотація. У статті розглянуто актуальні проблеми сучасного стану підготовки фахівців у закладах професійно-технічної освіти. Здійснено аналіз основних проблем та окреслено перспективи розвитку системи професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг. У статті розкрито ключові аспекти, що визначають сучасний рівень професійної підготовки фахівців у сфері послуг, проаналізовано основні підходи щодо підготовки конкурентноспроможних робітників. Мета статті спрямована на дослідження сучасного стану підготовки фахівців у закладах професійно-технічної освіти, аналіз основних проблем та окреслення перспектив розвитку системи професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг. Методи дослідження: теоретичні – аналіз, узагальнення та систематизація, які дозволили виявити педагогічні положення у педагогічній і навчально-методичній літературі, систематизувати нормативно-правові документи і мате майбутніх фахівців сфери послуг у ПТНЗ України. Робітнича кваліфікація випускників закладів професійної освіти має відповідати сучасному рівню науково-технічного прогресу, тому підготовка робітничих кадрів повинна здійснюватися відповідно до концепції випереджального навчання. Найбільш істотними чинниками підвищення якості підготовки фахівців сфери послуг мають стати: необхідність теоретичної підготовки фахівців при одночасному формуванні навичок підприємницької діяльності; розробка і формування науково-методичного забезпечення, що дає змогу створити необхідну методичну базу для підготовки професійних кадрів; підвищення якості підготовки фахівців і скорочення періоду адаптації випускників на робочому місці.

Ключові слова: професійно-технічна освіта; професійна підготовка; перспективи професійно-технічної освіти; сфера послуг.

Вступ. Вітчизняна система освіти в цілому, і професійно-технічна зокрема, переживають складні трансформаційні перетворення: з одного боку, безперервна адаптація до мінливих умов і викликів сьогодення, а з іншого, – суперечливий характер галузевих реформ, які концептуально змінюють існуючу парадигму функціонування професійно-технічної освіти, що безпосередньо пов'язана з тією соціально-економічною формацією, у межах якої вона розвивається.

Сучасні проблеми професійно-технічної освіти, на думку В. Аніщенка, детермінуються політичною та економічною нестабільністю у суспільстві, недостатнім бюджетним фінансуванням; неузгодженістю особистісних потреб громадян в професійних освітніх послугах, посиленням розриву між конституційними гарантіями на здобуття доступної й безкоштовної професійно-технічної освіти та її реальним державним забезпеченням (Аніщенко, 2012).

Орієнтування на ринкові форми трудових відносин зумовлює перегляд традиційних методів і способів державного регулювання в освітній сфері, яка нині чітко регламентується низкою законодавчих актів. Нормативно-правова база, що окреслює державну політику в галузі освіти, визначає ключові напрями розвитку і модернізації системи освіти в цілому та професійно-технічної освіти зокрема. На відміну від системи загальної середньої освіти, яка співпрацює виключно з ринком освітніх послуг, система професійно-технічної освіти взаємодіє з ринком товарів і послуг, які виробляються в навчально-виробничих майстернях і лабораторіях, що посилює її економічну значущість.

Сьогодення диктує нові вимоги до реалізації професійно-технічної освіти, одним з пріоритетних шляхів розвитку якої є впровадження інноваційних педагогічних та виробничих технологій, оновлення змісту підготовки фахівців відповідно до сучасних вимог виробництва. Окреслений комплекс заходів повною мірою може бути зреалізований лише за умов належної підтримки на державному рівні. Відпо-

відно, одне з головних завдань держави у галузі професійно-технічної освіти має полягати у забезпеченні належного рівня підготовки майбутніх фахівців, зокрема сфери послуг. Тому проблема підготовки майбутніх фахівців сфери послуг стає актуальною й потребує нагального вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні аспекти стану та перспектив розвитку системи професійної підготовки майбутніх фахівців широко висвітлювалися у наукових роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних учених.

Аналіз й узагальнення накопиченого досвіду формує відповідний методологічний базис для напрацювання основних шляхів модернізації професійно-технічної освіти. Нині існує достатня кількість науково-педагогічних досліджень і публікацій з проблеми професійної підготовки фахівців для сфери послуг. Науковий базис парадигми професійної освіти, напрями вдосконалення системи професійного навчання, проблеми розвитку та сучасний стан підготовки фахівців у закладах професійно-технічної освіти відображені у роботах відомих вітчизняних учених у різних аспектах: загальний стан професійної освіти на початку XXI століття освіти (В.Кремень, Т.Десятов, В.Супрун), проблеми професійно-технічної освіти (Р.Гуревич, Л.Лук'янова, М.Махмутов, І.Носаченко, В.Радкевич, Я.Собко, О.Щербак), професійна підготовка фахівців кулінарного профілю (М.Пальчук, Т.Стахмич, Л.Старовойт).

Аналіз статистичних даних свідчить про гостру нестачу кваліфікованих робітників у сфері послуг, що зумовлено рядом чинників: високий рівень трудової міграції фахівців, негативна демографічна динаміка та застарілі освітні технології. Роботодавці вважають, що рівень фахової підготовки у державних навчальних закладах професійної освіти є незадовільним і не відповідає запитам сучасного виробництва. Роботодавців не влаштовує не лише якість професійної підготовки фахівців, а й рівень кваліфікації переважної більшості випускників. Тому об'єктивно

постає необхідність підвищення рівня професійної підготовки кваліфікованих робітників відповідно до вимог сучасного ринку праці. Як зазначає В.Супрун, «Успішне розв'язання цього вкрай важливого завдання вимагає реалізації випереджувального підходу, впровадження інноваційних освітніх технологій, сучасних інформаційно-технічних засобів навчання, модернізації змісту професійної освіти, залучення соціальних партнерів до розробки державних освітніх стандартів» (Супрун, 2017, с.105).

Результати наукових досліджень, аналіз статистичних даних дає змогу відстежити розвиток сучасного ринку послуг.

Незважаючи на численність педагогічних досліджень, проблема професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг до професійної діяльності ще не знайшла належного висвітлення у науковій літературі. Тому **мета статті** спрямована на дослідження сучасного стану підготовки фахівців у закладах професійно-технічної освіти, аналіз основних проблем та окреслення перспектив розвитку системи професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз, узагальнення та систематизація, які дозволили виявити педагогічні положення у педагогічній і навчально-методичній літературі, систематизувати нормативно-правові документи і мате майбутніх фахівців сфери послуг у ПТНЗ України.

Виклад основного матеріалу. Впродовж свого існування система професійно-технічної освіти виконувала здебільшого єдину функцію – забезпечувала потреби виробничої інфраструктури кваліфікованими робітниками. Рівень розвитку профтехосвіти наочно віддзеркалює якість робітничого потенціалу і, відповідно – соціально-економічний стан у галузях виробництва та сфери послуг.

У умовах сьогодення значно зростає роль сфери послуг у світовій економіці. Зі стрімким розвитком сфери послуг ринок праці висуває все більші вимоги до якості підготовки відповідних фахівців. Розширюється спектр пропонованих послуг та кількість зайнятих працівників у цій галузі діяльності. Це пов'язано, насамперед, з розвитком нових технологій, зміною рівня життєдіяльності сучасного суспільства. Потреби новітнього споживача стають більш вимогливими до якості послуг та обслуговування. Сучасна кон'юнктура ринку потребує працівників сфери послуг, що не просто мають спеціальну освіту, а фахівців-професіоналів, здатних приймати складні професійні рішення, розв'язувати нетипові виробничі завдання, забезпечуючи високу якість обслуговування та задоволення потреб споживачів. Отже, споживач має великий вплив на розвиток бізнесу в сфері послуг.

Підготовка кваліфікованих робітників, зокрема сфери послуг, здійснюється відповідно до Переліку професій професійно-технічної освіти, змістова наповнюваність якого впродовж останніх років суттєво скоротилася. Це пов'язано з орієнтуванням професійно-технічної освіти на підготовку конкурентоспроможних випускників, здатних до швидкої адаптації на ринку праці й виконання різноманітних професійно-орієнтованих завдань з суміжних галузей діяльності. Професійно-технічна освіта має важливі переваги для більшості учнів з малозабезпечених сімей; ці переваги поширюються й на осіб, що перебувають в економічно невідгодному становищі.

Нині в руслі Національної доктрини розвитку освіти одним з головних завдань є реалізація конституційного права й рівних можливостей громадян на здобуття якісної безкоштовної освіти, що передбачає

(Аніщенко et al, 2008):

- задоволення потреб особи у висококваліфікованих професійних освітніх послугах для підвищення конкурентноспроможності випускників на ринку праці;

- поліпшення умов для якісного навчання, отримання учнями практичних умінь і навичок, розвитку їх творчих і професійних здібностей з одночасним підвищенням освітнього рівня;

- залучення молоді до повноцінної виробничої праці та формування високої моральності й поваги до закону тощо;

- задоволення потреб суспільства щодо підготовки кваліфікованих трудових ресурсів для всіх галузей економіки.

Перетворення, які відбуваються в українському суспільстві торкнулися сфери послуг і соціально-культурного сервісу, вимагають теоретичного осмислення процесів, що відбуваються, а також підготовки фахівців, здатних працювати в нових умовах. Відповідно до цього, можна виокремити ключові аспекти, що визначають сучасний рівень системи професійної підготовки майбутнього фахівця сфери послуг:

- формування знань й умінь фахівця, відповідно до специфіки майбутньої професії;

- формування стійких когнітивних, психомоторних, ефективних трудових навичок, необхідних для кваліфікованого виконання професійних обов'язків на конкретному робочому місці;

- розвиток особистості робітника, що забезпечує його професійну компетентність, професійну і соціальну мобільність.

Таким чином, мова йде про певний системний підхід до професійної підготовки, який має стати основою для її модернізації. Крім цього, необхідні відповідні механізми, що забезпечують адекватність реакції системи на виклики оточення.

Професійно-технічна освіта стає не просто засобом одержання та розповсюдження необхідних знань, а істотним чинником адаптації індивіда у соціумі, що постійно змінюється. Освіта успішно реалізує загальнокультурну функцію у формуванні особистості, оскільки перетворюється на структуру, що впливає на спосіб життя людини, уможливорює належну підготовку індивіда до продуктивної діяльності, постає основою суспільної активності, виконує оберігаючу роль в плані захисту робітника від можливих змін на ринку праці.

Значення сфери послуг у глобальній економіці постійно зростає, що зумовлює появу низки нових завдань. Сфера послуг, в якій основним і визначальним чинником стає професійна компетентність – здатність застосовувати знання й уміння для успішної діяльності, – дає змогу успішно розв'язувати актуальні завдання, пов'язані з мотивацією фахівця сфери послуг. У зв'язку з цим постає необхідність всебічно враховувати нові тенденції функціонування сфери послуг при формуванні комплексу необхідних професійних компетенцій майбутнього кваліфікованого фахівця.

Найбільш істотними чинниками підвищення якості підготовки фахівців сфери послуг є такі:

- необхідність теоретичної підготовки фахівців при одночасному формуванні навичок підприємницької діяльності;

- розробка і формування науково-методичного забезпечення, що уможливорює створення необхідної методичної бази для підготовки професійних кадрів;

- підвищення якості професійної підготовки фахівців і скорочення періоду адаптації випускників на робочому місці.

Зважаючи на швидкі зміни в технологічному і соціальному середовищі, навчати потрібно лише того, що необхідне для потреб виробництва у конкретний момент часу й у найближчій перспективі. З цього приводу А.Михайличенко відзначає, що «зміст та завдання професійної підготовки фахівців має зумовлюватися техніко-технологічними особливостями виробництва» (Михайличенко, 2012, с.115). Успішне розв'язання цього важливого освітнього завдання можливе в умовах дуальної системи навчання, коли основна професійна підготовка фахівців здійснюється безпосередньо на підприємстві (виробництві), куди скеровуються учні, а загальнопрофесійна складова освітньої програми, яка складає близько 30% навчального часу, – забезпечується закладами професійно-технічної освіти (навчально-практичними центрами).

Висновки. Зважаючи на зазначене вище, необхідно наголосити, що нині професійно-технічна освіта має забезпечувати підготовку робітничих кадрів країни з належним рівнем кваліфікації й професійної компетентності відповідно до вимог сучасного ринку праці. Робітнича кваліфікація майбутніх фахівців має відповідати сучасному рівню науково-технічного прогресу, тому навчальний процес у закладах професійно-технічної освіти повинен здійснюватися відповідно до концепції випереджального навчання. Метою сучасної професійно-технічної освіти має стати оновлення змісту підготовки фахівців, перегляд існуючих форм навчальної діяльності учнів, створення належних умов для задоволення потреб молодого покоління у професійній підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації відповідно до актуальних запитів суспільства.

Список використаної літератури

- Аніщенко В.М., Кремень В.Г. *Соціальна мобільність: енциклопедія освіти*. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
 Аніщенко В., Байдулін Б., Михайличенко А., Радкевич В., Свистун В. та ін. *Напрями реформування системи професійно-технічної освіти в умовах європейської інтеграції (досвід, аналіз, прогнози)*: колективна монографія. Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проф.-техн. освіти. Київ: Педагогічна думка, 2012. 187 с.
 Михайличенко А.М. Гнучкі педагогічні технології професійного навчання кваліфікованих робітників на виробництві: методичний посібник. Київ: Педагогічна думка, 2012. 118 с.
 Супрун В.В. Модернізація професійної освіти як управлінська умова підготовки компетентних фахівців нової: зб. наук. пр.; Нац. акад. пед. наук України. Київ: АТОПОЛ ГРУП, 2017. 152 с.

References

- Anishchenko V.M., & Kremen V.H. (2008). *Sotsialna mobilnist: entsyklopediia osvity [Social mobility: encyclopedia of education]*. Kyiv: Yuryнком Inter. [in Ukrainian].
 Anishchenko V., Baidulin, B., Mykhailychenko, A., Radkevich, V., & Svistun, V. et al (2012). *Napriamy reformuvannia systemy profesiino-tehniknoi osvity v umovakh yevropeiskoi intehtratsii (dosvid, analiz, prohnozy) [Directions of reforming the vocational education system in the conditions of European integration (experience, analysis, forecasts)]*. Kyiv: Pedahohichna dumka. [in Ukrainian].
 Mykhailychenko, A.M. (2012). *Hnuchki pedahohichni tekhnolohiyi profesijnoho navchannya kvalifikovanykh robotnykiv na vyrobnytsvi [Flexible pedagogical technologies of professional training of skilled workers at work]*. Kyiv: Pedahohichna dumka. [in Ukrainian].
 Suprun, V.V. (2017). *Modernizatsiya profesijnoyi osvity yak upravlins'ka umova pidhotovky kompetentnykh fakhivtsiv novoyi [Modernization of vocational education as a management condition for the training of competent specialists of a new formation]*. *Collection of scientific works of National Academy of Sciences of Ukraine*. Kyiv: АТОПОЛ GROUP. [in Ukrainian].

Рецензент: докт. пед. наук, доц. Нищак І.Д.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2018 р.
 Стаття прийнята до друку 19.10.2018 р.

Заблоцкая Ирина
 аспирант

кафедра технологического и профессионального образования
 Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко, г.Дрогобыч, Украина

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СФЕРЫ УСЛУГ

Аннотация. В статье исследовано современное состояние подготовки специалистов в учреждениях профессионально-технического образования, осуществлен анализ основных проблем и намечены перспективы развития системы профессиональной подготовки будущих специалистов сферы услуг. Цель статьи направлена на исследование современного состояния подготовки специалистов в учреждениях профессионально-технического образования, анализ основных проблем и определение перспектив развития системы профессиональной подготовки будущих специалистов сферы услуг. Методы исследования: теоретические – анализ, обобщение и систематизация, которые позволили выявить педагогические положения в педагогической и учебно-методической литературе, систематизировать нормативно-правовые документы и мате будущих специалистов сферы услуг в ПТУ Украины. Рабочая квалификация выпускников профессиональных учебных заведений должна соответствовать современному уровню научно-технического прогресса, поэтому подготовка рабочих кадров должна осуществляться в соответствии с концепцией опережающего обучения. Цель современного профессионально-технического образования должна быть направлена на обновление содержания подготовки специалистов, пересмотр существующих форм учебной деятельности учащихся, создание условий для удовлетворения потребностей молодого поколения в профессиональной подготовке, переподготовке и повышении квалификации в соответствии с актуальными запросами общества. Наиболее существенными факторами повышения качества подготовки специалистов сферы услуг должны стать: необходимость теоретической подготовки специалистов при одновременном формировании навыков предпринимательской дея-

тельности; разработка и формирование научно-методического обеспечения, что позволяет создать необходимую методическую базу для подготовки профессиональных кадров; повышение качества подготовки специалистов и сокращение периода адаптации выпускников на рабочем месте.

Ключевые слова: профессионально-техническое образование; профессиональная подготовка; перспективы профессионально-технического образования; сфера услуг.

Zablotska Iryna

PhD Student

Department of Technological and Professional Education
Drohobych State Ivan Franko Pedagogical University, Drohobych, Ukraine

CURRENT STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN THE SPHERE OF SERVICES PROVISION

Abstract. The article examines the current state of training of specialists in vocational education institutions, analyzes the main problems and outlines the prospects for developing the system of professional training of future specialists in the sphere of services. The purpose of the paper is to study the current state of training of specialists in vocational education institutions, to conduct analysis of main problems and to outline the prospects for the development of the professional training system for future specialists in the service sector. Methods of research: theoretical – analysis, generalisation and systematisation, which allow to reveal pedagogical positions in pedagogical and educational-methodical literature, to systematise normative-legal documents and mate future specialists of the sphere of services in the vocational schools of Ukraine. Professional qualifications of graduates of vocational education institutions should correspond to the current level of scientific and technological progress, therefore the training of working personnel should be carried out in accordance with the concept of advanced training. The purpose of modern vocational education should be aimed at updating the content of training of specialists, reviewing existing forms of educational activities of students, creating the appropriate conditions for meeting the needs of the younger generation in vocational training, retraining and training in accordance with the actual demands of society. The most significant factors in improving the quality of training specialists in the field of services should be: the need for theoretical training of specialists with the simultaneous formation of entrepreneurial skills; development and formation of scientific and methodical support that enables to create the necessary methodical basis for the training of professional personnel; improving the quality of training specialists and reducing the period of adaptation of graduates in the workplace.

Key words: professional education; professional training; perspectives of professional education; service industries.